

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

**Toiminnalliset menetelmät
luokkahengen nostattajana**

Jasmiina Kuusiniemi

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)

04/2013

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Kansalaistoiminta ja nuorisotyö

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Jasmiina Kuusiniemi	Sivumäärä 30
Työn nimi Toiminnalliset menetelmät luokkahengen nostattajana	
Ohjaava opettaja Sanna Lukkarinen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Nuorisokeskus Marttinen, Juha Nieminen	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyöni tarkoituksena oli seurata Nuorisokeskus Marttisessa yhden anonyymin leirikoulun toimintaa aloituksesta lopetukseen ja havainnoida ryhmän toimintaa ja toiminnallisten menetelmien vaikutuksia luokkahenkeen. Opinnäytetyöni tilaajana on Virroilla sijaitseva Nuorisokeskus Marttinen, joka on yksi Suomen kymmenestä nuorisokeskuksesta.</p> <p>Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia, onko toiminnallisilla menetelmillä vaikutusta luokkahenkeen. Toiminnallisilla menetelmillä tässä työssä tarkoitetaan luokan leirikouluun valitsemiaan aktiviteetteja, jotka olivat jousiammunta, jääkiipeily, aarteenetsintä ja yläköysirata. Keskeisimpänä tutkimusmenetelmänä oli havainnointi ja muistilappujen avulla toteutettu kysely.</p> <p>Tässä opinnäytetyössä kerron myös yleisesti ryhmästä, leirikoulusta ja luokkahengestä. Toiminnallisen osuuden kuvauksessa kerron kaikista aktiviteeteistä ja niiden toteutuksesta. Tätä opinnäytetyötä voidaan käyttää pohjana laajemmille jatkotutkimuksille ja tällaisenaan siitä hyötyy työntilaaaja Nuorisokeskus Marttinen. Havainnoimani leirikoulun luokkahenki parani leirikoulun aikana hieman alle seitsemän keskiarvosta kahdeksaan.</p>	
Asiasanat leirikoulu, luokkahenki, ryhmä, toiminnalliset menetelmät	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Civic Activities and youth work

ABSTRACT

Author Jasmiina Kuusiniemi	Number of Pages 30
Title Functional methods rising the class spirit	
Supervisor Sanna Lukkarinen	
Subscriber and/or Mentor Nuorisokeskus Marttinen, Juha Nieminen	
Abstract <p>The meaning of my thesis was to follow in Nuorisokeskus Marttinen one anonymous camp school's action from the start to the end and to observe the action of the group and the impact of functional methods to the class spirit. The subscriber of my thesis is Nuorisokeskus Marttinen which is located in Virrat and it is one of the ten youth centres in Finland.</p> <p>The aim of my thesis was to explore if the functional methods have any impact to class spirit. In this thesis by functional methods I mean the methods that the class chose to the camp school. They were archery, ice climbing, treasure hunt and high rope course. Essential research methods were observation and survey made by notes.</p> <p>In this thesis I also tell generally about group, school camp and class spirit. In the description of the functional part I tell about all the activities and the realization of them. This thesis can be used as basis of wider follow-up research and used as this it is useful for the subscriber Nuorisokeskus Marttinen. The class spirit of the camp school I observed got better from average of seven till eight.</p>	
Keywords camp school, class spirit, group, functional methods	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 OPINNÄYTETYÖN TILAAJA	7
3 TUTKIMUKSEN KULKU	8
3.1 Tutkimusmenetelmät	9
4 KÄSITTEET	10
4.1 Toiminnalliset menetelmät	10
4.2 Luokka & luokkahenki	12
4.3 Leirikoulu	13
4.4 Ryhmä	14
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA TULOKSET	16
5.1 Luokan tavoitteet leirikoululle	16
5.2 Jousiammunta	18
5.3 Aarteenetsintä	19
5.4 Jääkiipeily	20
5.5 Yläköysirata	21
5.6 Lopetus	23
6. POHDINTA	23
LÄHTEET	29

1 JOHDANTO

Tässä opinnäytetyössä tutkitaan toiminnallisten menetelmien vaikutusta koululuokkaan leirikoulun aikana. Suoritin ryhmäprosessit seikkailukasvatuksessa työharjoittelema Nuorisokeskus Marttisessa Virroilla. Sain sieltä aiheen tälle opinnäytetyölle. Ideana on seurata yhden anonyymin leirikoulun toimintaa alkuinfosta lopetukseen. Leirikoulun alussa selvitetään yhdessä luokan ja opettajien yhteiset tavoitteet ja odotukset ennen varsinaisen toiminnan alkua. Toiminnallisten osuuksien aikana olen mukana, joko ohjaajana tai havainnoijana toiminnasta riippuen. Lopussa käydään ryhmän kanssa leirikoulu läpi, toteutuivatko tavoitteet ja odotukset, miten tavoitteisiin päästiin tai miksi ei päästy.

Opinnäytetyön aiheen sain Juha Niemiseltä, joka on Nuorikeskus Marttisen kehittämis- ja koulutuspäällikkö ja hän kertoi myös miksi aihetta haluttiin tutkia. Toiminnallisten menetelmien vaikutusta luokkahenkeen haluttiin tutkia, sillä olemassa olevia tutkimustuloksia siitä ei ole ja Marttisessa ollaan kehittämässä leirikoulujen pedagogiikkaa. Marttinen tarvitsee tietoa leirikouluista, jotta he pystyvät kehittämään leirikoulujen kasvatuksellista sisältöä ja että leirikoulut saadaan vastaamaan yhä paremmin asiakkaiden eli koulujen tarpeita. Leirikoulut ovat merkittävä osa Marttisen toimintaa ja näin ollen myös tärkeä tulonlähde. Marttisessa on erikoistuttu toiminnallisiin menetelmiin ja niiden kehittämiseksi tarvitaan tietoa toiminnallisten menetelmien merkityksestä leirikoulussa esimerkiksi juuri luokkahengen näkökulmasta. Nuorisokeskus Marttisessa pohditaan myös, olisiko yhteisten tavoitteiden läpikäyminen leirikoulun alussa ja tavoitteiden toteutumisen läpikäyminen syytä liittää jokaiseen leirikouluun ohjelmaan. Tämä tutkimus on kuitenkin vain pieni pintaraapaisu leirikoulun vaikutuksista luokkahenkeen, kun tutkittavana on vain yksi leirikoulu, mutta antaa kuitenkin hyvän pohjan mahdollisille jatkotutkimuksille toiminnallisten menetelmien vaikutuksesta.

Tavoitteena on tutkia toteutuivatko leirikoululaisten tavoitteet odotetusti ja selvittää miten erilaiset toiminnalliset aktiviteetit tukevat ryhmän asettamia tavoitteita ja mikä vaikutus aktiviteeteilla on ryhmään. Alkuinfossa kuulluissa luokan yhdessä määrittelemissä tavoitteista on myös hyötyä ohjaajille. Aktiviteetista riippuen sitä voidaan ti-

lanteen salliessa muokata siihen suuntaan, että tavoitteet toteutuisivat. Esimerkiksi luokkahengen parantamiseen voi vaikuttaa ryhmäjaot, onko ryhmähenkeä nostattavaa, jos aina tehdään kaikki samassa tutussa porukassa, vai olisiko fiksumpaa jakaa joihinkin aktiviteetteihin uudet ryhmät (Kataja, Jaakkola & Liukkonen 2011, 34).

Hyvä luokkahenki on tuloksena pitkästä ryhmäprosessista. Hyvä luokkahenki takaa kaikille turvallisen oppimisympäristön. Ketään ei saa jättää ulkopuolella, eikä ketään kiusata. Turvallisuudella tässä ei tarkoiteta niinkään fyysisiä vaan henkisenpuolen asioita, turvallisuus on oppilaille sitä, että kaikki saavat olla luokassa omana itsenään, juuri sellaisena, kuin he ovat. Oppilaiden tuki toisiaan kohtaan on tärkeää. Usein koulusta muistaa ennemmin sen luokan ja millaista oli olla osa sitä ryhmää, kuin yksittäisiä oppitunteja. (Salovaara, Honkonen 2011, 11.)

Luokkahenkeä on tutkittu aiemminkin, mutta kovin paljon siitä ei löydy tietoa. Leirikoulun vaikuttavuutta luokkahenkeen ei kuitenkaan ole tutkittu, tai ainakaan en löytänyt siitä aineistoa. Siihen kuitenkin viitataan Hautamäen (2004) kasvatustieteiden pro gradu – tutkielmassa. Tämä opinnäytetyö palvelee tilaajaa, mutta toimii myös hyvänä pohjana laajemmalle tutkimukselle, sillä aihe on mielenkiintoinen ja sitä olisi syytä tutkia syvällisemmin. Esimerkiksi leirikoulun jälkeen olisi hyvä kerätä lisää aineistoa siitä, onko leirikoululla pidempiaikaisia vaikutuksia luokkahenkeen.

Jokaisella on oikeus turvalliseen kouluympäristöön, turvallisuudella tarkoitetaan niin fyysistä, psyykkistä, kuin sosiaalista turvallisuutta. Turvallisuuden rakentaminen vaatii oppilaiden, opettajien ja vanhempien yhteistyötä. (Opetushallitus 2011.) Koulumaailmassa tapahtuu nykypäivänä liikaa ikäviä asioita. Lisääntyvä koulukiusaaminen ja muut ongelmat heikentävät oppilaiden hyvinvointia koulussa. Hyvä luokkahenki voi osaltaan edesauttaa oppilaiden hyvinvointia luokassa.

Aineistoa kerätään leirikoulun alussa, sen kuluessa ja lopuksi. Tässä opinnäytetyössä käyn läpi kokonaisuudessaan koko prosessin. Ensin kerron hieman faktoja opinnäytetyöntilajasta ja tutkimuksen kulusta. Kerron myös yleisesti leirikoulusta ja luokkahengestä, jonka jälkeen paneudun ryhmäprosessiin ja rooleihin ryhmässä. Sen jälkeen kerron toteutuksesta ja saaduista tuloksista. Lopussa vielä pohdin opinnäytetyön toteutusta, sen onnistumista ja saatuja tuloksia.

2 OPINNÄYTETYÖN TILAAJA

Opinnäytetyöni tilaaja on Nuorisokeskus Marttinen. Vuonna 1993 perustettu Marttinen on Virtain kaupungin omistuksessa ja on yksi Suomen kymmenestä nuorisokeskuksesta. (Marttinen 2013.) Nuorisokeskus Marttinen sijaitsee kauniiden vesistöjen ympäröimänä kulttuurihistoriallisesti arvokkaalla saarella. Opetus- ja kulttuuriministeriö tukee ja ohjaa Nuorisokeskusten toimintaa. Nuorisolaissa säädetään keskusten toiminnasta ja omassa toiminnassaan keskukset noudattavat laissa säädettyjä arvoja ja tavoitteita. (Suomen Nuorisokeskukset 2011.)

Nuorisokeskus Marttisen toiminta painottuu pääasiassa leirikouluihin, mutta Marttisessa pidetään myös paljon muita leirejä, kokouksia, juhlia ja muita tilaisuuksia. Marttisen saari antaa hyvät puitteet useille aktiviteeteille. Kiipeilyyn liittyviä aktiviteetteja on useita sekä kesällä että talvella. Toimintaa saarella on siis ympärivuotisesti. Marttisessa on moniammatillinen työyhteisö. Marttinen työllistää monen eri ammattikunnan osaajia. Ohjauspuolen toimistosta löydät yhteisöpedagogeja ja liikuntaneuvojan. Sesonkiaikaan huone täydentyy muistakin osaajista. Toimistotyöntekijöitä on useita ja toimenkuvat vaihtelevia. Lisäksi keittiö ja kiinteistöpuoli työllistävät useita eri henkilöitä. Moniammatillinen työyhteisö on rikkaus. Useat eri aktiviteetit ja muuttuvat ryhmät takaavat, että yksikään päivä ei ole samanlainen. Marttisessa myös arvot ovat kohdallaan, keittiö tarjoaa luomu- ja lähiruokaa, ympäristöstä huolehditaan ja kulttuuriperintöä kunnioitetaan. Jokainen taloon tuleva ryhmä voi räätälöidä itselleen sopivan paketin, ohjelmineen, majoituksineen ja ruokailuineen. Aktiviteetteja löytyy joka lähtöön, kaikki löytävät varmasti mieluisan ohjelman omalle ryhmälleen. (Marttinen 2010.) Leirikoulut majoittuvat pääasiassa nuorisohotelliin, lisäksi majoittua voi Loma-saaren hirsihuoneistoissa. Yhtäaikaisesti Marttinen voi tarjota vuodepaikan jopa 198 hengelle. (Marttinen 2013.)

Nuorisokeskus Marttisessa tähdätään yhteishengen parantamiseen, ongelmanratkaisutehtävien tekemiseen ryhmässä ja itsensä voittamiseen. Nuorten (alle 29-vuotiaiden) Kasvun ja kehityksen tukeminen on Marttisen perustehtävä. Nuoret saa-

vat yksin ja ryhmässä toimimisesta tärkeää kokemusta toiminnallisten menetelmien avulla. Nuorisokeskus Marttinen on paikka lapsia ja nuoria varten. (Marttinen 2013.)

3 TUTKIMUKSEN KULKU

Leirikoulu on tärkeä osa peruskoulua, he jotka sinne ovat päättäneet lähteä odottavat sitä innolla siitä päivästä lähtien, kun matkarahojen kerääminen on aloitettu yhdessä muun luokan kanssa. Monesti on myös huomattu leirikoulun parantavan luokkahenkeä. Seuraan anonymiä kuutosluokkaa heidän leirikoulunsa ajan ja eri menetelmin yritän saada kolmessa päivässä mahdollisimman paljon aineistoa toiminnallisten menetelmien vaikutuksesta luokkahenkeen.

Alkuinfossa kerroin luokalle mistä on kyse, kuka olen ja mitä olen tekemässä. Jaoin jokaiselle muistilappuja ja kynän. Kysyin luokalta kolme kysymystä. Ensimmäinen kysymys oli, että minkä kouluarvosanan antaisitte teidän luokkahengelle? Jokainen merkitsi numeron muistilapulle. Seuraava kysymys, mitä aktiviteetteja odotatte kaikista eniten? Viimeiseen lappuun halusin vastauksen kysymykseen, mitä odotuksia ja tavoitteita sinulla on leirikoulun suhteen. Jokaisen kirjattua omat vastauksensa keräsin laput ja vastauksia käytiin läpi yhdessä. Keskusteltiin vastauksista, ja luokka sai kertoa, jos mieleen tuli uusia tavoitteita ja odotuksia, joita ei lapulle kirjoittanut. Lisäksi kysyin myös opettajan tavoitteet ja odotukset. Näillä kysymyksillä halusin selvittää mitä mieltä luokka itse oli luokkahengestä ja mitkä tavoitteet he itse asettivat leirikoululle. Päädyin juuri näihin kolmeen kysymykseen, sillä mielestäni ne kartoittivat hyvin ne asiat, joista haluan aineistoa koululuokalta.

Toiminnallisissa aktiviteeteissa en valitettavasti kaikissa voinut olla mukana, sillä ryhmä oli jaettu kahteen osaan ja olin ohjaamassa jousiammuntaa toisen ryhmän ollessa yläköysiradalla. Yläköysiradan ohjaaja lupautui kuitenkin havainnoimaan ryhmän toista puolta puolestani ja raportoi siitä sitten minulle. Lopetuksessa kysyin jälleen kouluarvosanalla luokkahengestä, että onko siihen tullut muutosta. On tärkeää saada aineistoa lapsilta itseltään ja sen lisäksi havainnoimalla, koska siten voi verrata huomioita ja mahdollisesti keskittyä ristiriitaisiin kohtiin.

3.1 Tutkimusmenetelmät

On tärkeää hallita käsitteet ennen toteutuksen läpikäymistä. Valitsin hieman erikoisemmat tutkimusmenetelmät, joten perustelen myös valintojani tässä luvussa. Aineiston keruussa käytän muutamaa erilaista tutkimusmenetelmää. Pääpaino on havainnoinnilla. Valitsin havainnoin yhdeksi menetelmäksi, koska siitä saa heti ohjelman kuluessa aineiston ja se sopi yhteen tiukan aikataulun kanssa. Oman haasteensa havainnointiin tuo se, että se mitä tarkkaillaan, tapahtuu vain kerran ja tästä johtuen pitää osata kirjata ylös kaikki tärkeät huomiot heti, sillä uusinta ei ole mahdollinen. (Vilkkä 2006, 37-38.)

Havainnointi on huomioiden tekemistä jostain toiminnasta, jokainen tekee havaintoja jatkuvasti, mutta tuo jatkuva havainnointi ei ole tieteellistä tutkimusta. Havainnointi tutkimusmenetelmänä on syvällisempää. (Vilkkä, 2006, 5.) Havainnointia suorittavalla tutkijalla voi olla erilaisia rooleja tutkittavassa ryhmässä. Yleensä rooli on sekoitus sivustaseuraajaa ja toiminnassa täysivaltaisena jäsenenä olijaa. (Eskola, Suoranta 1998, 99.)

Itse suoritin havainnointia ohjaajan näkökulmasta aktiviteettien kuluessa ja yläköysiradan toimintaa havainnoin sivustaseuraajan roolissa. Painoin havainnoimani asiat mieleen ja heti aktiviteetin päätyttyä kirjasin havainnoimani asiat ylös paperille. Pidin silmät ja korvat auki joka tilanteessa ja täten pyrin saamaan mahdollisimman paljon aineistoa luokan valitsemista aktiviteeteista. Aktiviteettien aikana pyrin myös keskustelemaan oppilaiden kanssa ja kyselemään, miten leirikoulu on heidän osaltaan sujunut.

Havainnoinnin rinnalle nostin hieman erilaisia tutkimusmenetelmiä, kuten esimerkiksi muistilappujen avulla tehtävän kyselyn. Tutkimusmenetelmien tulee olla kohderyhmään ja tilanteeseen sopivia. Näin lyhyellä aikataululla tavallinen kysely ja haastattelut olivat pois suljettuja vaihtoehtoja. Keräsin aineistoa luokalta muistilapuilla. Toteutin muistilapuilla tehtävän kyselyn heti alkuinfon jälkeen. Muistilappuihin keräsin vastauksia luokkahengestä ja luokan odotuksista ja tavoitteista. Kysyin luokalta kolme kysymystä muistilappujen avulla. Uusi ja vähän sovellettu menetelmä toimii tuon

ikäisillä paremmin, kuin tavallinen kysely. Saman aineiston voi kerätä usealla eri tavalla, totesin tämän parhaaksi juuri tähän tarkoitukseen.

Yhtenä tutkimusmenetelmänä käytin fiilisjanaa. Fiilisjanan idean voi päätellä nimestä, eli ihmiset seisovat rivissä ja toinen pää rivistä on ”joo, kyllä” ja toinen ”ei.” Sitten esitetään kysymyksiä ja kukin liikkuu janalla sille kohdalle, joka kuvaa omaa vastausta. Fiilisjana oli hyvä ja nopea tapa saada ryhmältä palaute heti tapahtuman päätyttyä tai mahdollisesti jo sen aikana. (Kataja ym. 2011, 43.) Tässä tutkimuksessa käytin fiilisjanaa yläköysiradan jälkeen. Kysyin kysymyksiä muun muassa peloista, muiden auttamisesta ja sen hetkistä fiiliksistä. Leirikoulun lopussa oli yhteinen palautekeskustelu, jossa kävimme luokan kanssa läpi loppusuoralla olevan leirikoulun. Kysyin ennalta pohtimiani kysymyksiä ja pohdimme pääsikä luokka omiin tavoitteisiinsa. Palautekeskustelu palveli mielestäni parhaiten tässä tarkoituksessa. Jokainen sai sanoa omat mielipiteensä, jos halusi.

4 KÄSITTEET

Tässä luvussa kerron toiminnallisista menetelmistä ja mitä niillä tässä opinnäytetyössä tarkoitetaan. Lisäksi avaan hieman ohjaajan roolia toiminnallisten menetelmien ohjaamisessa. Sitten kerron leirikoulusta ja lisäksi käsittelen ryhmien ominaispiirteitä ja ryhmän sisäisiä rooleja yleisellä tasolla. Käyn myös läpi ryhmäprosessin eri vaiheet. Lopuksi kerron vielä ryhmän turvallisuudesta.

4.1 Toiminnalliset menetelmät

Toiminnallisia menetelmiä voidaan käyttää kaikissa ryhmätoiminta tilanteissa, joissa toiminta on tavoitteellista ja toiminnallisten menetelmien käyttö on hyödyllistä ja luontevaa (Kopakkala 2011, 205-206). Toiminnalliset menetelmät ovat harjoituksia, joilla pyritään aktivoimaan ryhmän ja yksilön oppimista ja toimintaa tekemällä ja toimimalla. Myös ajatuksellinen toiminta, joka on fyysisen tekemisen tuotosta, luokitellaan toiminnaksi, eli erimerkiksi seikkailullisen aktiviteetin aiheuttamat tunnetilat. Toiminnalli-

silla menetelmillä pyritään toimintaan, jossa ryhmä itse etsii erilaisia ratkaisumalleja ja tapoja käsitellä asioita, sen sijaan, että ryhmälle olisi annettu valmis ratkaisumalli. Toiminnalliset menetelmät koostuvat seuraavista elementeistä: mielikuvaoppiminen, kokemusoppiminen, seikkailukasvatus ja seikkailu, liikuntakasvatus ja urheiluvallmennus, psyko- ja sosiodraama, ratkaisukeskeisyys, narratiivisuus ja leikki. Toiminnallisten menetelmien kautta ryhmä voi käsitellä vaikeitakin asioita, ja tästä johtuen toiminnan purkuun on hyvä varata riittävästi aikaa. On olemassa uskomuksia, että vain hyväkuntoiset ja urheilulliset voivat osallistua toiminnallisiin aktiviteetteihin, mutta ryhmän huomatessa, että jokainen voi osallistua harjoitukseen ja saada onnistumisen tunteita, lisää se myös uskoa omiin fyysisiin voimavaroihin. Kaikkien harjoitusten lähtökohtana onkin, että jokainen ryhmän jäsen osallistuu. (Kataja, ym. 2011, 30.)

Tutkitusti ihminen oppii paremmin tekemällä, kuin kuuntelemalla ja turvallinen ryhmä edesauttaa oppimista (Aalto 2000, 149). Toiminnalliset menetelmät on laaja käsite. Se pitää sisällään useita eri osa-alueita. Pääpaino toiminnallisissa menetelmissä on kokemuksellisuudessa, vuorovaikutuksessa, ryhmätoiminnassa ja luovuudessa. Toiminnallisuutta voi olla jokin harjoite tai esimerkiksi aktiviteetti. (Opinpaja Oy 2011.)

Jokainen ryhmä on erilainen, ja tästä johtuen ovat toiminnallisten harjoitusten tulokset jokaisella ryhmällä erilaisia. Ohjaajalla on tärkeä rooli harjoitteiden valmisteluvaiheessa ja ohjeistuksessa. Ohjeistuksen jälkeen, mikäli toiminta on sen luontoista, ettei ohjaajan ole pakko olla mukana toiminnassa, on ohjaajan hyvä siirtyä hieman taka-alalle seuraamaan ryhmän toimintaa. Ohjaajan huolellinen valmistautuminen tiettyyn aktiviteettiin jonkun tietyn ryhmän tarpeiden mukaan antaa mahdollisuuden räätälöidä ohjelmaa juuri kyseiselle ryhmälle sopivaksi. (Kataja, ym. 2011, 34.) Tässä tutkimuksessa toiminnallisilla menetelmillä tarkoitetaan aktiviteetteja, jotka luokka on valinnut omalle leirikoululleen. Ohjelmassa oli jousiammuntaa, jääkiipeilyä, aarteen etsintää ja yläköysirata.

4.2 Luokka & luokkahenki

Mikään ryhmä tai koululuokka ei ole automaattisesti yhteisöllinen ja turvallinen (Salovaara, ym. 2011, 11.) Hyvän luokkahengen saavuttaminen lähtee pienistä askeleista. Turvallisuuden saavuttaminen on tärkeää, jokaisen oppilaan tulee tuntee olonsa hyväksytyksi ja kaikkien oppilaiden tulee tulla hyväksytyksi juuri sellaisina, kuin he ovat. Opettajalla on myös suuri rooli turvallista luokkahenkeä rakennettaessa. Luottamus luokan kesken kasvaa pikkuhiljaa ja mitä turvallisemmaksi oppilas kokee ryhmän, sitä avoimemmaksi oppilas tulee. Luottamus oppilaiden ja opettajien kesken edesauttaa hyvän luokkahengen syntyä. (Salovaara, ym. 2011, 18-19.)

Jokaisella uudella luokalla on yksilöitä, kaikki ovat erilaisia. Uuden ryhmän jäsenillä on monenlaisia tuntemuksia, esimerkiksi pelkoa, odotusta ja jännitystä on ilmassa. Opettajalla on suuri rooli ryhmän alkutaipaleella, sillä valinnoillaan hän on osaltaan vastuussa siitä millaiseksi ryhmä on kasvamassa. Opettajan vetämät tutustumisleikit ja ryhmäyttäminen ovat tärkeässä roolissa uudessa ryhmässä. (Salovaara, ym. 2011, 24-25.) Kehityksen, terveen kasvun ja hyvinvoinnin perustana on tietoisuus siitä, että tuntee kuuluvansa johonkin ja saa olla osana ryhmää. Siihen kuuluu myös tietoisuus siitä, että joku on minua varten. Sitoutuminen yhteisiin sääntöihin ja niiden noudattaminen on myös tärkeä osa hyvän luokkahengen rakentamisessa. (Tilus 2004, 64-65.)

Koskenniemi (1972) alkoi 1930-luvulta lähtien kehittää sosiaalisten tyyppien yhdeksänluokkaista järjestelmää. Johtaja, myötäilijä ja syrjässäolija ovat päätyypit, joista kunkin alla on kolme alatyyppeä. Johtajan vaikutusvalta tavoittaa lähes jokaisen ryhmän jäsenen. Alatyyppeinä on aitojohtaja, joka on ylivoimainen useilla osa-alueilla muihin nähden, tilapäisjohtajan vaikuttavuus tulee esiin hänen hallitsemallaan erityisosa-alueella, valtiaan toiminta perustuu alistamiseen ja vaikutusvalta ulottuu laajalle. Aktiivisesti mukana olevilla myötäilijöillä ei ole paljon vaikutusvaltaa muihin. Myötäilijän alatyyppeinä ovat apurit, jotka ovat aktiivisia ja oma-aloitteisia. Suosikkien asema taas perustuu ison kaveripiirin osoittamaan ystävyyteen. Seurailijat eivät ole oma-aloitteisia, mutta ovat silti mukana ryhmän toiminnassa. Syrjässäolijoilla ei ole vaikutusvaltaa ja he eivät juuri ole mukana ryhmän yhteisessä toiminnassa. Eristytyt ovat omasta tahdostaan toiminnan sivussa. Sivuutetut taas haluaisivat olla mukana, mut-

teivät onnistu olemaan ryhmän toiminnassa mukana. Torjutut puolestaan on muun ryhmän toimesta torjuttavia tulleita. Luokittelu on kattava ja kaikissa koululuokissa ei toki kaikki mainittuja tyyppisiä ole. Päätyypit ovat selkeämmin havaittavissa useissa ryhmissä. (Laine 2005, 197-198.)

Hyvän luokkahengen saavuttaneessa luokassa jokainen haluaa ajaa yhteistä etua. Ketään ei syrjitä ja tarvittaessa kaikki auttavat toisiaan. Tällaisessa luokassa kaikilla on turvallinen olo ja jokainen tuntee kuuluvansa ryhmään. Jokainen kunnioittaa toistaan ja ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Jokainen tarvitsee yhteisöllisyyttä, ja etenkin kouluikäiset tarvitsevat tukea ja turvaa muilta oman ikäisiltään. (Salovaara, ym. 2011, 42-43.)

4.3 Leirikoulu

Leirikoululla on pitkät perinteet, leirikoulun varhaismuotona pidetään vuotta 1906, kun Mary A. Johnston vei luokkansa Bradfordista maaseudulle viikoksi oppimaan luokassa opittuja taitoja käytännössä. Suomessa ensimmäiset leirikouluun verrattavissa olevat opintoretket tehtiin 1950-luvulla. Ruotsinkieliset koulut pohjanmaalta olivat innokkaimpia leirikoulun kokeilijoita 1960-luvulla. Ystävyyskaupunkien myötä ystävyysleirikoulut lisääntyivät 1960-luvun lopussa. (Lahdenperä, Virtanen, Saarinen & Salmi 1989, 12-16.)

Leirikoulussa oppilaat ovat aktiivisia osallistujia, eivätkä vain passiivisia kuuntelijoita, tätä voidaan pitää leirikoulun tunnuspiirteenä. Leirikoulu voi olla lähellä tai kaukana, ei kuitenkaan omalla koululla. Leirikoulua valmistellaan pitkään, ennen varsinaista toteutusta. Tehdään varainhankintaa, suunnitellaan leirikoulupaikkaa ja ohjelmaa. Leirikoulun suunnittelu on koulun ja kodin yhteistyötä. Leirikoulu on yleensä elämyksellistä oppimista, missä ryhmätoiminta on tärkeää, esimerkkeinä tällaisesta on kiipeily- ja köysitoiminta, kädentaidot ja vesistötoiminta. Leirikoulua suunnitteleva luokka määrittää itse tavoitteet leirikoululle. Leirikoulun eri toteutustapoja on runsaasti ja eri mahdollisuuksia voidaan myös yhdistää. Esimerkiksi leirikeskuksessa/nuorisokeskuksessa oleva leirikoulu voi viettää jonkun yön maastossa. (Lähde

2011, 9-10.) Leirikouluun lähdetään yleensä ala- ja yläkoulun viimeisellä luokalla. Pienemmissä kouluissa luokkia on yhdistetty siten, että leirikouluun lähdetään joka toinen vuosi esimerkiksi viides ja kuudes luokka yhdessä. Leirikoulujen tarjoajia on yhä enemmän, sillä kysyntä on kasvanut. Leirikouluilla on kaksi sesonkia, toinen syksyllä ja toinen keväällä. (Määttä 2001, 1-10.)

4.4 Ryhmä

Jo kaksi ihmistä muodostaa ryhmän, ryhmä on pienryhmä kymmeneen jäseneseen saakka. Ryhmä syntyy, kun ihmiset ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Yksilöt muodostavat ryhmän, yleensä ryhmä pyrkii yhteisiin tavoitteisiin ja siihen usein liittyvätkin ryhmän haasteet. Jokaisen ryhmäläisen pitää antaa tilaa muille ja tarvittaessa myös tuoda omat näkemyksensä esille. Pienryhmässä kaikki voivat vielä olla keskenään vuorovaikutuksessa, mutta suuremmissa ryhmissä se ei aina ole mahdollista. (Kataja, ym. 2011, 15.) Toimivan ryhmän lähtökohtana on, että kaikki ryhmäläisen tietävät ryhmänperustehtävän ja tavoitteet. Toimivassa ryhmässä kaikilla on hyvä olla ja kaikki ottavat vastuuta niin itsestään, kuin muistakin. (Kaukkila, Lehtonen 2007, 13.)

Ryhmäprosessilla tarkoitetaan jatkuvaa muutosta ja liikettä ryhmän toiminnassa. (Jauhiainen, Eskola 1994, 81). Vuonna 1965 yhdysvaltalainen nuori tutkija Bruce Tuckman kehitti mallin ryhmän kehitysvaiheista. Mallia käytetään edelleen ryhmän tarkastelussa, vaikka teorian aitoutta ei olekaan paljon tutkittu. Käyttöarvoa lisäävät ytimekkäät alkuperäiset nimet: forming, storming, norming ja performing. (Kopakkala 2011, 48-49.)

Ryhmä käy läpi viisi kehitysastetta, toki on ryhmiä, jotka eivät yllä joka tasolle, sillä ryhmäprosessi on pitkä prosessi ja jos ryhmä on toiminnassa vain hetken, ei prosessi ole vielä välttämättä kovin pitkällä. Ensimmäinen vaihe on "forming" eli aloitusvaihe. Ryhmä on epävarma, kaikki luovat ennakkokäsityksiä ja seuraavat muiden toimintaa ja ryhmäläiset eivät vielä tunne toisiaan. Toinen vaihe on storming" eli kuohuntavaihe. Tässä vaiheessa ryhmäläiset tuntevat jo toisiaan ja syntyy luottamusta ja uskallusta. Yhteiset tavoitteet on löydetty ja tässä vaiheessa syntyy myös erimielisyyksiä ja

riitoja. Kolmas vaihe on ”norming” eli vakiintuminen. Tässä vaiheessa ryhmältä löytyy jo me-henkeä ja erimielisyydet osataan selvittää. Ryhmänroolit ovat jakautuneet vahvasti ja kiintymys ryhmään on syntynyt. Neljäs vaihe tunnetaan nimellä ”performing” eli kypsäntoiminnan vaihe. Ryhmä on turvallinen ja ryhmäläisten omat tarpeet otetaan huomioon ryhmässä. Tärkeä ominaisuus on, että päätökset tehdään yhdessä ryhmän kesken. Viimeinen vaihe ”adjourning” eli lopetusvaihe sisältää tiedon ja tunteen siitä, että yhteinen matka on päättymässä, koulumaailmassa tämä voi tarkoittaa esimerkiksi alakoulun päättymistä. Ilmassa on yhtä aikaa iloa ja surua. Tämä malli auttaa ryhmän ohjaajaa tai opettajaa tiedostamaan ja havainnoimaan ryhmän kehitysasteet. (Salovaara, ym. 2000, 46-49.)

Ryhmissä on useita erilaisia rooleja. Usein roolit seuraavat yksilöitä, vaikka ryhmästä toiseen. Ryhmän äänekkäimmistä ei tule ryhmän ujoimpia hissukoita. Ihmiset ovat erilaisia, toiset nauttivat tilanteesta, jossa he saavat tutustua uusiin ihmisiin ja toisille uudet ihmiset ja tilanteet voivat olla haastavia. Ryhmän toimivuuden kannalta on tärkeää, että ryhmässä on monenlaisia ihmisiä, sillä ryhmä, jossa kaikki ovat päällepäsmäreitä, ei yleensä toimi. Ryhmän perustamisvaiheessa pysytään aika tiukasti omissa rooleissa, mutta kun ryhmä kehittyy ja siitä tulee turvallisempi, niin roolit muuttuvat joustavammiksi. (Kopakkala 2011, 108-111.)

Ryhmäläisten roolit voivat olla ennalta määrättyjä tai toiminnan kuluessa itsekseen syntyviä, toiminnasta riippuen. Muilla ryhmäläisillä on myös tietty käsitys yksilöiden rooleista, roolit voivat syntyä myös siten, että muut ryhmäläiset asettavat jollekin tietyn roolin. Yksilön rooliin saattaa kohdistua odotuksia useilta eri tahoilta. Roolit aiheuttavat myös ristiriitoja, esimerkiksi, jos yksilö itse omaksuu itselleen jonkun roolin, jota muut eivät hyväksy. (Kopakkala 2011, 189-190.)

Ryhmän turvallisuudella tarkoitetaan yksilön tai ryhmän tilaa, jossa on mahdollisimman vähän uhkaavia tekijöitä, joista voi syntyä pelkoa, syyllisyyttä, häpeää tai muita tämän kaltaisia tunteita. Fyysisellä turvallisuudella viitataan turvallisuuteen, joka yksilöllä on, kun hänen henkensä ja terveytensä ei ole uhattuna. Täytyy muistaa, että turvallisuuden tunne ja tosiasiallinen turvallisuus ovat kaksi eri asiaa. Turvallisuuden tunnetta voi kokea, vaikka oikeasti olisi vaarassa ja päinvastoin. Turvallinen ryhmä voi olla perhe, kaveriporukka, koululuokka tai mikä tahansa muu ryhmä, jossa yksilö

on tuntenut olonsa turvalliseksi. Turvallinen ryhmä hyväksyy yksilöiden heikkoudet ja jokainen saa olla juuri sellainen, kuin on. Turvallisessa ryhmässä yksilöt huomaavat välittävänsä myös muista ryhmän jäsenistä ja yksilöiden itsetunto kohenee. (Aalto 2000, 15-17.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA TULOKSET

Otin yhteyttä yhteen sattumanvaraisesti valittuun koululuokkaan, joka oli tulossa leirikouluun Nuorisokeskus Marttiseen tai tarkemmin sanottuna otin yhteyttä heidän opettajaansa. Kerroin opinnäytetyöstäni ja kysyin voinko seurata hänen luokkaansa anonyymisti ja opettaja vastasi myöntävästi. Se, että luokka ja sen oppilaat ovat anonyymejä, mahdollisti tämän tutkimuksen näin lyhyessä ajassa, kun tutkimuslupia ei tarvinnut kysyä, sillä henkilötietoja ei kerätty. Kyseisen luokan kaksikymmentä oppilasta oli tulossa leirikouluun ja määrä oli sopiva tälle tutkimukselle. Valitussa luokassa oli suunnilleen saman verran tyttöjä ja poikia.

Seurasin leirikoulun toimintaa aina heidän majoittumisesta loppusiivoukseen, toki en ollut mukana heidän vapaa-ajallaan, vaan ohjatuissa toiminnoissa. Leirikoulunohjelmaan kuului jousiammuntaa, jääkiipeilyä, yläköysirataa ja aarten etsintää. Leirikoulu saapui Marttiseen ja ensimmäisenä ohjelmassa oli alkuinfo. Alkuinfossa kerrotaan alueesta, tulevista aktiviteeteista ja muista käytännön järjestelyistä. Alkuinfon jälkeen oli minun vuoroni. Kerroin luokalle olevani Humanistisen Ammattikorkeakoulun yhteisöpedagogiopiskelija ja avasin toki myös yhteisöpedagogi -nimikettä hieman ymmärrettävämpään muotoon. Alaluvuissa kuvaan tarkemmin aktiviteettejä ja niiden toteutumista.

5.1 Luokan tavoitteet leirikoululle

Koululuokka, joka on ollut yhdessä jo kuusi vuotta, on tiiviiksi hitsautunut ryhmä, josta kuitenkin löytyy pienempiä ryhmiä ja kaikki eivät välttämättä ole vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Tähän leirikoulu antaa mahdollisuuden, että vuorovaikutusta tulisi muidenkin, kuin vain parhaiden kavereiden kesken. Kävimme ryhmän kanssa läpi

heidän tavoitteitaan alkuinfon yhteydessä. Mietin pitkään miten keräisin aineiston ryhmältä. Päädyin hieman erikoisempaan ratkaisuun, sillä en halunnut tehdä haastatteluja, koska se olisi vienyt liikaa aikaa lyhyestä leirikoulusta. Pois suljin myös kyselyn, sillä ajattelin, että kuudesluokkalaisilla ei pitkäjänteisyys riitä pitkään kirjalliseen kyselyyn. Päädyin seuraavanlaiseen ratkaisuun. Jaoin jokaiselle kolme muistilappua ja kynän. Vastaajina oli kaikki kaksikymmentä oppilasta. Ensimmäiseen muistilappuun heidän piti laittaa kouluarvosanalla numero, joka kuvaa heidän luokkahenkeään tällä hetkellä. Keskiarvo luokkahengestä oli leirikoulun alussa 6,95. Numeroita oli viidestä yhdeksään, eli todella suuri hajaannus, mutta se on ihan ymmärrettävää, sillä osa tulee toimeen kaikkien luokkakavereiden kanssa ja tästä syystä antaa paremman numeron, kun taas joku on luokan hiljaisin ja voi tuntea olonsa yksinäiseksi.

Toisena kysymyksenä oli, että mitä odotat eniten, se voi olla joku aktiviteetti tai esimerkiksi vapaa-aika kavereiden kanssa. Yleisin vastaus oli yläköysirata, sen oli kirjoittanut kahdeksan vastaajista. Osa odotti eniten vapaa-aikaa kavereiden kanssa ja osa halusi vain pitää hauskaa. Muutkin aktiviteetit mainittiin ja joku odotti kaikista eniten saunaa. Muutama vastaajista pohti jo tätä kysymystä hieman syvällisemmin, tässä esimerkkinä kaksi niistä.

”Toivottavaa olisi että leirikoulu parantaisi luokkahenkeä. Ja odotan myös aktiviteetteja.”

”Että tulisi kivaa ja että parantaisi luokkahenkeä.”

Kolmas ja viimeinen kysymys käsitteli luokan tavoitteita. Luokkahengen parantaminen nousi koko luokan yhteiseksi tavoitteeksi, muutama oli sieltä mieltä, että luokkahenkeä ei tarvitse parantaa, että se on hyvä sellaisenaan. Myös yhteistyö mainittiin yhdessä lapussa. Tuo oli mielestäni hyvä huomio, sillä yhteistyöllä päästään niihin yhteisiin tavoitteisiin. Korkeanpaikan kammon selättäminen oli myös muutaman tavoitteissa, yläköysirata antaa siihen mahdollisuuden, jos vain uskaltaa yrittää. Yhden vastaajan muistilappuun oli kirjattu seuraava lause, jonka vastaaja oli jostain syystä ylivivannut.

”Opittais tuntemaan toisia paremmin.”

Leirikoulu antaa mahdollisuuden opetella tuntemaan toisia paremmin, sillä on aivan erilaista olla yhdessä tutussa porukassa jossain muualla, kuin kouluympäristössä. Yksi vastaajista kiteytti tavoitteen seuraavin sanoin.

”Että koko luokka pitäisi kivan leirikoulun”

Sehän on totta kai päätavoite, jos ei haluta pohtia syvällisempiä vaikutuksia. Myös opettajalta kysyttiin tavoitteet alkuinfossa. Opettaja oli oppilaiden kanssa samaa mieltä luokkahengen parantamisesta ja lisäksi opettaja halusi tutustua paremmin omaan luokkaansa. Hän halusi, että oppilaat voisivat jutella myös hänen kanssaan ja mahdollisesti vapaa-ajalla pelata yhdessä ja näin tutustua oppilaisiin erilaisessa ympäristössä.

5.2 Jousiammunta

Jousiammuntaa voi harrastaa kaikki iästä ja sukupuolesta riippumatta. Joillekin jousiammunta on harrastus yksin tai perheen kanssa ja toisille se on vaativaa huippu-urheilua. Jousiammunta on tekniikkalaji, jossa ei tarvita voimaa. Se kehittää kehonhallintaa ja keskittymiskykyä. Kilpailumuotoja ja erilaisia jousia on useita. Suosituin jousi on tähtäinjousi, jolla kilpaillaan myös Olympialaisissa, muita jousia ovat esimerkiksi taljajousi ja vaistojousi. Kilpailumuotona jousiammunnassa on yleensä tauluammunta, mutta muita muotoja muun muassa ovat 3D-ammunta ja maastoammunta. (Suomen Jousiampujain Liitto 2013.)

Nuorisokeskus Marttisessa ammutaan vaistojousella, se on tarkkuutta ja keskittymistä vaativa laji, kun varsinaista tähtäintä ei siinä ole. Jousiammunta on siitä hieno aktiviteetti, että siinä kaikki voivat olla hyviä. Osa osuu tauluun tuurilla ja osa taidolla. Yleensä jousiammunnassa pärjäävät ne luokan hiljaisimmat, koska he jaksavat keskittyä parhaiten. Tämä minun seuraamani leirikoulu oli jaettu kahteen osaan ja toinen puoli oli jousiammunnassa ja toinen yläköysiradalla. Oli hienoa huomata, kuinka kaikki kannustivat toisiaan ja ketään ei kiusattu, ainakaan niin, että se olisi näkynyt ulospäin. Marttisessa jousiammunta tapahtuu siten, että kaksi ihmistä ampuu yhtä aikaa viisi nuolta, sen jälkeen he hakevat ammutut nuolet ja sitten on seuraavan vuoro. Talvisin jousiammunta tapahtuu sisätiloissa, mutta kesällä ulkona.

Muutaman harjoittelukierroksen jälkeen oli kilpailun vuoro, luokka sai itse päättää joukkueet ja hyvin äkkiä jaot olivat tytöt vastaan pojat. Oli hienoa huomata, että joukkueet iloitsivat myös toisen joukkueen kympeistä, ensin hurrattiin ja sitten vasta tajuttiin, että tähän olikin kilpailu. Ryhmällä oli hyvä henki päällä koko ajan, osaltaan siihen varmasti vaikutti opettajan rentous. En tiedä oliko jousiammunnalla suoranaisesti vaikutusta luokkahengen paranemiseen, mutta havainnoijan näkökulmasta oli hieno huomata, että luokalla oli jo entuudestaan hyvä luokkahenki. Jousiammunnassa oli myös hyvää aikaa jutella ryhmän kanssa ja tutustua ryhmään.

5.3 Aartenetsintä

Nuorisokeskus Marttisen pihapiiri tarjoaa hyvät puitteet Aartenetsinnälle. Pihapiiristä löytyy useita pieniä ja isompia rakennuksia. Aartenetsintä onkin hyvä keino tutustua tarkemmin Marttisen alueeseen. Aartenetsinnässä luokka jaetaan pieniin ryhmiin. Aarten etsintä sisältää kuvasuunnistusta, jokaiselta rastilta ryhmä saa mukaansa jonkun kirjainyhdistelmän. Rastit kierrettyään ja oikeat vihjeet löydettyään saa ryhmä ohjaajalta vielä viimeisen tehtävän ja sen ratkaistuaan pitäisi aarten sijainti olla selvillä.

Ryhmäjaot voidaan tehdä usealla eri tavalla. Mikäli luokka saa itse päättää ryhmäjaot voi ilmassa olla syrjintää ja kuppikunnat vahvistuvat. (Saloviita 2006, 35.) Olimme työkaverin kanssa seuranneet luokkaa jo jonkun aikaa ja päätimme, että jaamme joukkueet sattumanvaraisesti, koska se palvelisi paremmin luokan leirikoululle asettamia tavoitteita. Aartenetsintää helpottaa, jos joukkue puhaltaa yhteen hiileen. Yksinkin siitä selviää, mutta yhteistyöllä se on paljon helpompaa. Vaikka ryhmän luokkahenki näytti päällepäin ihan hyvältä, niin uudet joukkuejaot osoittivat kyllä jotain ihan muuta. Jokaisessa joukkueessa oli neljä jäsentä. Mikään ryhmistä ei toiminut moitteettomasti, osa vähän paremmin ja osa ei toiminut ollenkaan. Kuten arvata saattaa, joukkue joka toimi parhaiten yhteen voitti aartenetsinnän ja löysi aarten.

Vaikka uudet ryhmät eivät toimineetkaan, niin se oli varmasti opettavainen kokemus jokaiselle. Jokaisessa ryhmässä oli perässä tallustajia, joita piti odotella ja jokaisessa ryhmässä oli niitä, jotka juoksivat rastilta toiselle. Aarteenetsinnän päätyttyä käytiin läpi lyhyt palautekeskustelu. Kerroimme luokalle, että se ryhmä, joka löysi aarteen, pysyi parhaiten kasassa, vaikka alussa heilläkin oli ongelmia. Nopeus ei ehkä aina ole valttia, vaan joskus merkitystä on myös huolellisuudella. Aarteen etsinnässä on muutamia kompakysymyksiä, joista selviää huolellisuudella ja paremman mahdollisuuden huolellisuuteen takaa, jos koko ryhmä on lukemassa ohjeistusta yhtä aikaa.

5.4 Jääkiipeily

Jääkiipeilyssä kiivetään jäädytettyjä jääseinämiä tai luonnon jäädyttämiä kallion seinämiä ylös hakkujen ja jäärautojen avulla. Jääkiipeily on ainoa kiipeilymuoto, jota voi harrastaa ulkona talvisin. Jään ansiosta kasvillisuus on suojassa kiipeilijöiltä ja täten jääkiipeily kuormittaa vähiten luontoa eri kiipeilylajeista, mikäli kyseessä on luonnon oma jääseinämä. (Luontoon.fi 2011.)

Jääkiipeily on yksilösuoritus, jossa muiden kannustus ja neuvot parantavat usein suoritusta. Ennen varsinaisen toiminnan alkua ohjaaja ohjeistaa tulevaa toimintaa, kertoo varusteista ja niiden pukemisesta ja näyttää hieman kiipeilytekniikkaa. Kaksi pääsee kiipeilemään yhtä aikaa Marttisen 12 metriä korkeaa jääseinämää ohjaajien varmistuksessa. Alussa reitti on hieman helpompaa, mutta puolenvälin tuntumassa jää muuttuu pystysuoraksi, ja täten hieman vaikeuttaa etenemistä. Jääkiipeilijöitä varmistessa huomasin ensimmäisen kerran, että ryhmä oli turvallinen, sillä uskallettiin itkeä ja uskallettiin sanoa, että pelottaa. Oli hienoa huomata, että kaikki kuitenkin yrittivät peloistaan huolimatta. Toiset pääsivät ylös asti, toiset puoleen väliin, ja osa iloitsi siitä, että jalat olivat puoli metriä maanpinnan yläpuolella ja täten pystyi sanomaan, että yritti ainakin, mutta korkeanpaikan kammo otti vallan heti alussa.

Toisia kannustettiin tässäkin lajissa. Oli myös hienoa huomata kuinka luokka kannusti myös opettajaa. Opettaja kiitteli jälkeinpäin oppilaita kannustuksesta, että sen avulla hän jaksoi ylös asti. Oppilailta on suurempi kynnys luovuttaa kesken kaiken,

vaikka voimat olisivatkin lopussa, kun muut kannustavat alhaalla, tai ylhäällä tornin sisällä. Jääkiipeilyssä on useita erilaisia varusteita, myös varusteiden pukemisessa täytyy auttaa muita esimerkiksi valjaiden ja monojen pukemisessa ja kiristyksessä. Yksilölajistakin löytyy siis hetkiä, joissa toisen apu on tarpeen. Jääkiipeily aktiviteettina on yksilölaji, kuten jo aiemmin mainitsin ja tästä syystä ryhmä oli jääkiipeilyn aikana hieman levällään. Osa kiipesi, osa puki varusteita ja osa kannusti muita. Varsinainen ryhmätoiminta jäi melko vähälle jääkiipeilyn aikana. Osaltaan se johtui myös siitä, kun osa halusi kiivetä uudestaan ja osalle riitti yksi kerta. Osa ryhmästä myös meni uudestaan yläköysiradalle, jossa toinen puoli ryhmästä oli samanaikaisesti.

5.5 Yläköysirata

Nuorisokeskus Marttisen Yläköysirata sijaitsee tolppien päässä 6-8 metrin korkeudessa kiipeilytornin välittömässä läheisyydessä, radalle lähdetään saman tornin sisältä, jonka toisella reunalla on jääkiipeilyseinä. Yläköysirata on todella suosittu aktiviteetti Nuorisokeskus Marttisessa. Yläköysiradalla suoritetaan eteen tulevia esteitä yhdessä parin kanssa. Jokainen on kiinni vaijerissa lehmänhännällä kahden sulkurenkaan varassa. Sulkurenkaita siirretään vaijerilta toisella yksi kerrallaan kaverin ja ohjaajan valvovan silmän alla. Keskenään pari miettii parhaan vaihtoehdon tolppien välissä sijaitsevien esteiden selvittämiseksi. Yläköysiradan suorittaminen vaatii tasapainoa ja ennen kaikkea uskallusta ja luottoa omiin taitoihin.

Yläköysirata on havainnoijan kannalta kaikista herkullisin. Se on paikka, jossa tulevat esille sekä ryhmän vahvuudet, että heikkoudet. Se on paikka, jossa luokkahenki on todellisessa testissä. Yläköysiradalla liikutaan pareittain, toinen toistaan auttaen ja tukien. On tärkeää, että voi luottaa siihen pariin, jonka kanssa toimii siellä 6-8 metrin korkeudessa. Ohjaajan rooli on huolehtia turvallisesta toiminnasta, mutta pyrkiä olemaan kuitenkin neuvomatta liikaa toimintaa, että pari joutuu keskenään pohtimaan ja tarvittaessa kysymään apua myös toisilta pareilta. Apua saatettiin kysyä myös sellaisilta, joiden kanssa ei muuten paljon jutella. Apua kysyttäessä ei ollut väliä sukupuolella, pojat kysyivät apua tytöiltä ja toisin päin. Osa oli valmiita luovuttamaan, kun edellä meni joku hitaampi, mutta jatkoivat kuitenkin loppuun. Osa yläköysiradan suorittajista meni radalle uudestaan, mutta uuden parin kanssa. Luokasta muutama ei

uskaltanut yläköysiradalle, mutta heitä ei moitittu, eivätkä he huudelleet radalla olijoille. Kuten jääkiipeilyssä myös yläköysiradalla saa muiden kannustamisesta voimaa ja rohkeutta suorittaa rata loppuun saakka.

Toisena päivänä, kun molemmat ryhmät olivat olleet yläköysiradalla, halusin käydä hieman läpi ryhmän tuntemuksia, kun olin huomannut, että se oli aika tunteita herättävä kokemus kaikille. Tein luokalle fiilisjanan. Kysymyksillä sain vastauksia pelkojen voittamisesta, yleisestä tunnelmasta ja fiiliksistä yläköysiradalta. Luokka oli pitänyt yläköysiradasta ja moni korkeanpaikankammainen oli ylpeä itsestään, kun peloista huolimatta selviytyi radasta. Fiilisjana kertoi, että luokka oli pitänyt yläköysiradasta ja lähes kaikki kertoivat tarvinneensa siellä kaverin apua. Kysyin ensin yleisestä mielialasta sillä hetkellä, suurin osa vastaajista oli hyvällä tuulella ja iloisia yläköysiradan suorittamisesta ja täten sijoittuvat janan ”kyllä, joo” päähän. Myös janan toisessa päässä oli ihmisiä, he olivat siellä siitä syystä, että he eivät uskaltaneet radalle ollenkaan. Kysyin myös voittiko joku pelkonsa ja silloin noin puolet vastaajista oli ”kyllä, joo” päässä ja ne joilla ei esimerkiksi korkeanpaikan kammoa ole, olivat janan ”ei” päässä tai janan keskivaiheilla. Kysyessäni kuka tarvitsi ylhäällä toisen apua, olivat kaikki vastaajat ”joo, kyllä” päässä, toki he jotka eivät radalle uskaltaneet olivat edelleen janan ”ei” päässä. Fiilisjanaa toteuttaessani oli luokka jo kylmissään, kun ilma oli aika kylmä ja siitä syystä halusin pitää fiilisjanan lyhyenä ja ytimekkäänä, sain luokasta irti sen minkä tahdoinkin. Kaikki jotka radalle uskalsivat, siitä myös pitivät ja jokainen tarvitsi radalla kaverin apua. Osa kertoi itkeneensä, mutta silti selvittäneensä radan kunnialla loppuun saakka.

Yläköysiradan jälkeen on tärkeää reflektoida tapahtumia ja tuntemuksia, sillä tunteet ovat pinnassa ja tapahtumat tuoreessa muistissa. On tärkeää kuulla ryhmältä heidän tuntemuksiaan ja mielipiteitään heti aktiviteetin päätyttyä, että kaikki saavat purkaa tuntemuksensa ja mikään ei jää painamaan mieltä. Etenkin, jos joukossa on henkilöitä, jotka radalle eivät ole uskaltaneet, on heidän hyvä kuulla, että he eivät ole ainoita. Yläköysirata on oikeasti pelottava paikka ja ei tarvitse hävetä, ettei ole uskaltanut.

5.6 Lopetus

Leirikoulun päättyessä kävimme ryhmän kanssa läpi palautekeskustelun nuorisohoitellissa, jossa he majoittuivat. Pohdimme luokan asettamia tavoitteita ja selvitimme yhdessä päästiinkö niihin. Luokkahengen parantaminen oli päätetty alkuinfossa koko luokan yhteiseksi tavoitteeksi. Uudella kyselyllä selvitin luokkahengen uuden keskiarvon ja sain vastaukseksi 8,03, eli huima parannus oli tapahtunut, kun alussa luokkahengen keskiarvo oli 6,95. Kysyin luokalta oliko joku tietty asia leirikoulun aikana, mikä luokkahenkeä paransi, niin monesta suusta kuului vastaus yläköysirata. Pyysin hieman perusteluja, että miksi sillä heidän mielestä oli niin suuri vaikutus, niin yksi luokasta kuvasi sitä seuraavin sanoin.

”Kun siinä piti auttaa toista.”

Myös muu luokka allekirjoitti tämän. Oli ilo huomata, että luokka oli huomannut yhteistyön positiivisen vaikutuksen luokkahenkeen. Kysyin myös, onko omalta luokalta löytynyt uusia kavereita leirikoulun aikana ja tähänkin osa vastasi myöntävästi. Se on hieno asia. Leirikoulun aikana huomaa, että toinen ei olekaan sellainen, millaisen kuvan on koulussa saanut. Muutamalla tavoitteena oli päästä yli korkeanpaikan kammosta ja yläköysiradalle mentiin peloista huolimatta. Luokka asetti tavoitteet, joihin oli mahdollista päästä. Kun kerroin luokalle, että alussa heidän luokan antama keskiarvo luokkahengelle oli 6,95, olivat kaikki yllättyneitä opettajaa myöden. Kaikki olivat viihtyneet leirikoulussa ja osa olisi vielä halunnut jäädä Marttiseen kotiin lähden sijasta. Myös aktiviteetit olivat ylittäneet odotukset, ne olivatkin olleet vielä mukavampia, kuin mitä oli etukäteen ajateltu. Kysyin myös opettajalta, että miten leirikoulu hänen mielestään sujui, niin hän vastasi, että kaikki sujui oikein mukavasti.

6. POHDINTA

Tekemieni havaintojen perusteella voidaan todeta, että toiminnallisilla menetelmillä on vaikutusta luokkahenkeen, sekä havainnoijan, että luokan näkökulmasta. Kaikki toiminnalliset menetelmät nostattivat luokkahenkeä omalla tavallaan, mutta vahvin luokkahengen nostattaja oli yläköysirata. Yläköysiradalla liikutaan pareittain ja oppi-

laat auttavat toinen toistaan, tässä tapauksessa myös muita pareja neuvottiin ja autettiin oman parin lisäksi. Usein yläköysiradalla on myös voitettava omia pelkojaan, joka tekee valmiiksi haastavasta vielä haastavampaa. Kavereiden kannustus auttaa eteenpäin, peloista huolimatta. Luokkahengen nostattamista huonoiten näistä aktiviteeteistä tuki mielestäni jääkiipeily ja jousiammunta. Perustelen tämän sillä, että kyseessä on yksilölajit. Näissäkin aktiviteeteissa toisia kannustettiin ja iloittiin myös toisten onnistumisista, mutta varsinaista ryhmäyttävää vaikutusta ei näillä havainnoijan näkökulmasta ollut. Uudet ryhmäjaot aarteenetsinnässä nostattivat mielestäni luokkahenkeä, vaikka ryhmät eivät toimineetkaan halutulla tavalla. Todiste tästä on se, että ryhmä, joka pelasi parhaiten yhteen, voitti lopulta aarteenetsinnän.

Tekemäni tutkimuksen tuloksia pohtiessa nousee päällimmäisenä mieleen luokan päätavoite leirikoululle, eli luokkahengen paraneminen. Leirikoulun alussa tekemäni muistilappukysely osoitti, että luokan keskiarvo luokkahengestä oppilaiden mukaan oli 6,95, mutta leirikoulun loppuessa se oli 8,0. Parannusta oli siis tullut leirikoulun aikana alle seitsemän keskiarvosta yli kahdeksaan. Tekemäni muistilappukyselyn tulokset siis osoittavat, että leirikoululla oli merkitystä luokkahenkeen. Leirikoulun alussa luokka kirjoitti muistilapuille myös odotuksia ja tavoitteita leirikoulun suhteen. Osa odotti eniten vapaa-aikaa kavereiden kanssa, osa taas pohti, että olisi mukava, jos luokkahenki paranisi tai saisi uuden kaverin. Leirikoulun lopussa, kun yhteisiä ja henkilökohtaisia tavoitteita käytiin läpi, oli mukava huomata, että oli tavoitteisiin päästy. Fiilisjana, jonka toteutin yläköysiradan päätyttyä, antoi minulle aineistoa luokan tuntemuksista yläköysiradalta. Kysyin luokalta voittivatko ne pelkoja, pyysivätkö he apua, auttoivatko he kaveria ja pitivätkö he yläköysiradasta. Nopeatempoinen fiilisrata välittömästi aktiviteetin jälkeen antaa ohjaajalle/havainnoijalle tuoreita tuntemuksia ryhmäläisiltä.

Tärkein ominaisuus toiminnallisissa menetelmissä joilla pyritään parantamaan luokkahenkeä, on siinä, että tehdään yhdessä. Aktiviteetilla ei niinkään ole merkitystä, kunhan se vain edellyttää yhteistyötä. On ilo huomata oivalluksia yhdessä tekemisen tärkeydestä. Ajatellaan vaikka lumikenkäilyä, ryhmässä se on helppoa toisen vanhoja jälkiä seuraamalla, mutta yksin se on huomattavasti raskaampaa, jos kävelet umpi-hangessa. Yhteisöllisyyden parantamista aktiviteeteilla on myös kiinni ohjaajasta. Samoja aktiviteetteja voi vetää niin usealla tavalla, kuin on ohjaajakin. Ohjaajan on

osattava olla tarvittaessa vain sivusta seuraajana. Esimerkiksi ongelmanratkaisutehtävissä, jos ohjaaja neuvoo koko ajan ryhmää, niin ryhmäläisten kommunikointi jää vähemmälle ja se ei aja yhteistä etua. Ohjaajan on huolehdittava ryhmän turvallisuudesta, kuitenkin puuttumatta liikaa itse toimintaan.

Toiminnalliset menetelmät on mielestäni oiva keino yhteisöllisyyden parantamiseen. Koululuokka uudessa ympäristössä uusien haasteiden edessä saa varmasti paljon irti toiminnallisista aktiviteeteista. Jokainen oppii eri tavalla, osalle koulussa opettajan kuunteleminen on ylitsepääsemättömän vaikeaa, tai kirjoittamisessa voi olla vaikeuksia. Toiminnallisia menetelmiä tulisi tästä syystä lisätä koulussa yleisesti. Monesta koulussa opetettavasta aiheesta saa aikaan esimerkiksi leikin tai pulmatehtävän luokan ratkaistavaksi. Tutkitusti ihmiset oppivat usein paremmin itse tekemällä, etenkin lapset, niin miksi sitä ei hyödynnetä koulussa enemmän.

Nykypäivänä koulu on jäänyt aika vanhanaikaiseksi monessa suhteessa, sillä maailma kehittyä koko ajan, ehkä toiminnallisten menetelmien lisääminen olisi se suunta mihin koulun tulisi kehittyä. Tärkeää toiminnallisissa menetelmissä on tavoitteiden asettaminen. Ilman tavoitteita voi toiminta jäädä vaisuksi. Tärkeää on myös muistaa, että jos toiminta on seikkailupainotteista, että toiminnan purkuun on varattu riittävästi aikaa. Usein toiminnallisissa menetelmissä tunteet ovat pinnassa ja nämä tunteet on tärkeää jotenkin purkaa ja yhdessä reflektoida.

Suuri ja välillä jopa mahdottomalta tuntunut urakka alkaa pikkuhiljaa olla takanapäin. Prosessi on ollut pitkä, vaikka aikataulu on ollut tiukka. Lyhyellä aikataululla on myös positiiviset puolensa, sillä motivaatio on säilynyt koko ajan. Toiminta havainnoitavan ryhmän kanssa sujui hyvin, ilman ongelmia. Toki, jos aikataulu olisi sallinut, niin kysymykset voisivat olla toisenlaisia, ja kattavampia ja havainnointiin olisi pitänyt perehtyä syvällisemmin ennen ryhmän saapumista.

Olin siis aivan uudenlaisen haasteen edessä, ensimmäistä kertaa elämässäni ja aivan yksin. Aikaisemmin yhteisöpedagogin opintojen aikana olen ollut mukana tekemässä yhtä tutkimusta luokkakaverin kanssa yhdessä, yksin en ole ikinä tutkinut mitään. Suoritin ryhmäprosessit seikkailukasvatuksessa opintojakson harjoittelua Nuorisokeskus Marttisessa ja tästä johtuen olin siis myös ohjaamassa aktiviteetteja, joita

samalla myös havainnoin ja se toi mukaan omat haasteensa. Tuosta päivästä, kun sain aiheen opinnäytetyöntilaaajalta, on noin kuukausi. Vapaa-ajan ongelmia ei tuona aikana ole kyllä ollut.

Oli yllättävää huomata, että toiminnallisilla menetelmillä ja leirikoululla yleensä on noin suuri vaikutus luokkahenkeen oppilaiden mielestä, noin huima parannus kahdessa päivässä. Tämä mielestäni osoittaa hyvin sen, että leirikoululla on positiivisia vaikutuksia luokkahenkeen. Välitön ilo ja riemu, mikä lasten kasvoilta oli luettavissa aktiviteettien aikana, lämmitti mieltä. Erityisesti mieleen jäivät myös hetket, jolloin oppilaat peloistaan huolimatta ylittivät itsensä ja selvittivät yläköysiradan ja kokeilivat jääkiipeilyä.

Havainnointi itsessään oli aika helppoa aktiviteettien aikana, mutta toinen asia onkin sitten, että ohjaajana ollessani ei ollut mahdollisuutta muistiinpanovälineiden käyttöön. Oli siis vain luotettava omaan muistiin. Isona apuna oli myös työkaveri, joka havainnoi toisen puolen yläköysirataosion puolestani. Muiden aktiviteettien osalta, joita ohjasimme yhdessä, kävimme myös läpi omat huomiomme ja siitä oli suuri apu aineistonkeruun kannalta. Mielestäni havainnoimalla keräämääni aineisto oli kuitenkin luotettavaa, sillä kirjasin aina aktiviteettien päätyttyä havainnot ylös paperille. Olisi varmasti ollut järkevämpää olla havainnoijana vain sivusta seuraajana, eikä ohjaajana, mutta toisaalta ohjaajan korviin kantautuu lähes kaikki, toisin kuin havainnoijana olisin joutunut olemaan hieman etäämmällä ryhmästä.

Yhteisten tavoitteiden miettiminen olisi mielestäni hyvä liittää jokaisen leirikoulun ohjelmaan. Alkuinfossa yhteisten tavoitteiden läpikäyminen veisi maksimissaan kymmenen minuuttia aikaa ja lopetuksessa saman verran, mielestäni se olisi sen arvoista. Kuten jo aiemmin mainitsin, niin yhteisten tavoitteiden tiedostamisesta olisi hyötyä myös ohjaajille. Yksi vaihtoehto voisi olla myös, että leirikouluun tuleva luokka miettisi tavoitteet koulussa, ennen leirikouluun tuloa ja tavoitteet tuotaisiin mukana leirikouluun myös ohjaajien tietoisuuteen.

Tätä opinnäytetyötä tehdessäni ajattelin, että leirikoulujen laajempi tutkimus olisi varmasti tarpeen. Oli todella vaikea löytää kirjallisuutta leirikouluihin liittyen Kirjat olivat peräisin kahdeksankymmentäluvun loppupuolelta. Historiasta löytyi siis tietoa,

mutta leirikoulujen nykytilasta ei löytynyt materiaalia ainakaan minun lähikirjastoistani. Nuorisokeskus Marttinen ja muut nuorisokeskukset tarjoaisivat loistavat puitteet leirikouluihin liittyviin tutkimuksiin. Laajemmassa tutkimuksessa voitaisiin kerätä aineistoa useammasta leirikoulusta. Yksi vaihtoehto voisi olla myös tutkia yhden leirikoulun matkaa varainhankinnasta leirikoulunjälkeiseen koulun käyntiin, eli koko pitkän prosessin ajan.

Toivon, että tästä opinnäytetyöstä on ollut hyötyä myös työn tilaajalle. Marttisesta kerrottiin, että tekemäni työ antaa osviittaa leirikoulun vaikutuksista luokkahengen nostattajana. Erityisesti hyödyllisiä ovat yläköysiradasta saatu positiivinen palaute ja aarteenetsinnän ryhmäjakojen merkityksen pohdinta. Luulen, että työni antaa ainakin ajatuksen lisätutkimuksille. Ei ole väliä sillä, että mikä se itse aktiviteetti on, vaan tärkeää on se, että miten se on toteutettu. Melkein mistä tahansa aktiviteetista saa yhteisöllisyyttä parantavan, jos räätälöi aktiviteetin ryhmän tarpeisiin ja tavoitteisiin sopivaksi. Osa aktiviteeteista on alun perin sellaisia, joissa yhteisötyö on välttämätöntä, mutta montaa aktiviteettia voidaan soveltaa siihen suuntaan.

Näin pian tämän tutkimuksen jälkeen on haastavaa pohtia mitä tekisin toisin, toki tätä kirjoittaessani olen ajatellut joissain kohtaa, että miksen tehnyt näin tai miksi tein noin. Valitsemiani tutkimusmenetelmiä olen pohtinut ja kyseenalaistanut, valitsinko oikein, sainko ryhmästä irti kaiken tarvittavan? Muistilappu-menetelmä toimi minusta juuri sillä tavalla, kuin oletinkin. Osa otti sen tosissaan ja vastasi kysymyksiin tunnollisesti ja osa vähät välitti mitä lappuun raapusti. Oma haasteensa oli muistilappuilla saatujen vastauksien läpikäyminen. Olisi pitänyt tajuta ottaa jokaiselle kysymykselle erivärinen muistilappu. On saanut olla tarkkana, etteivät toisen ja kolmannen kysymyksen laput ole sekoittuneet keskenään vastauksia tutkiessa. Jälkeenpäin ajateltuna olisi tietenkin ollut fiksumpaa kirjoittaa kaikki vastauksen heti tietokoneelle, ettei muistilappuja olisi tarvinnut selata useaan eri otteeseen.

Mietin myös mitä sain irti luokan kanssa käydystä palautekeskustelusta. Olisiko sittenkin pitänyt tehdä loppuun kirjallinen kysely toiminnallisten menetelmien vaikutuksesta, olisinko sillä tavalla saanut enemmän vastauksia kysymyksiini. Kuitenkin on muistettava, että tämä oli ensimmäinen tutkimus, jonka tein yksin ja sain myös toivottuja tuloksia, joten onnistuin ainakin omien odotusteni mukaisesti. Olen myös iloinen

siitä, että kaikki sujui suunnitelmien mukaan, eikä matkalle sattunut ylitsepääsemättömiä esteitä. Nyt jos lähtisin tekemään samaa tutkimusta uudelleen, tekisin monet asiat varmasti toisin.

LÄHTEET

Aalto, Mikko 2000. Ryppäästä ryhmäksi. My Generation Oy: Ryttylä.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Hautamäki, Pekka 2004. ”Koulu on helpompaa, jos on hyvä luokkahenki ja kavereita.” Jyväskylän Yliopisto. Pro gradu-tutkielma.

Jauhiainen, Riitta & Eskola, Marjatta 1994. Ryhmäilmiö. Porvoo-Helsinki-Juva: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Kataja, Jukka & Jaakkola, Timo & Liukkonen, Jarmo 2011. Ryhmä liikkeelle! Toiminnallisia harjoituksia ryhmän kehittämiseksi. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kaukkila, Veli & Lehtonen, Elisa 2007. Ryhmästä enemmän. Käsikirja ryhmänohjaajan taitoja tarvitsevalle. Helsinki: SMS-Tuotanto Oy.

Kopakkala, Anu 2011. Porukka, jengi, tiimi, ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen. Helsinki: Edita.

Lahdenperä, Irma & Virtanen, Onerva & Saarinen, Väinö & Salmi, Reijo 1989. Leirikoulun käsikirja. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Laine, Kaarina 2007. Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa. Helsinki: Otava.

Luontoon.fi Viitattu 19.4.2013

<http://www.luontoon.fi/harrastukset/kiipeily/kiipeilylajeja/Sivut/Default.aspx>

Lähde, Sari 2011. NAKS, NAKS, NAKS, NAKS, NAKERTAAKS? Toimintakokemuksellinen leirikoulu kuudesluokkalaisille. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinäytetyö.

Määttä, Pirkko 2007. Miksi leirikouluun Nuorisokeskus Oivankiin? Ammattikorkeakoulun opinäytetyö.

Nuorisokeskus Marttinen

Viitattu 20.3.2013 <http://www.marttinen.fi/marttinen2010/artikkeli/2/>

Viitattu 6.4.2013 <http://www.marttinen.fi/fi/yritystietoa>

Viitattu 23.4.2013 <http://www.marttinen.fi/fi/kokous-ja-juhlatalo/majoitus-ja-lomat>

Viitattu 23.3.2013 <http://www.marttinen.fi/fi/nuorisokeskus>

Opetushallitus viitattu 23.4.2013

http://www.oph.fi/koulutus_ ja_tutkinnot/perusopetus/hyvinvointi_ ja_turvallisuus

Opinpaja Oy viitattu 27.3.2013

http://www.peda.net/img/portal/2721718/Toiminnalliset_menetelmat1.pdf?cs=1353655007

Salovaara, Reija & Honkonen, Tiina 2000. Rakenna hyvä luokkahenki. Jyväskylä: PS-kustannus.

Saloviita, Timo 2006. Yhteistoiminnallinen oppiminen ja osallistava kasvatus. Jyväskylä: PS-kustannus.

Suomen Jousiampujain Liitto Viitattu 19.4.2013

<http://www.sjal.fi/laji-info/>

Suomen Nuorisokeskukset Viitattu 7.3.2013

<http://www.snk.fi/fi/toiminta/ministerion+kumppani-osa+nuorisopolitiikkaa/>

Tilus, Pirjo 2004. Pelistä pois? Huolehtivan koulun haaste. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Vilkka, Hanna 2006. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Tammi.

